

Vekerdy Tamás

Az iskolaundorról avagy miért ölik meg a
lelkessedést?
(2004-ben tartott előadás)

Szerkesztette: Nagy Margó

www.delfintanulas.gportal.hu

2009

Jó napot kívánok! A kitűnő cím nem tőlem származik, hanem a szervezőktől, de teljesen egyetértek vele. Avagy és miért, ha jól emlékszem a címre, hogyan ölik meg a lelkesedést?

De van-e egyáltalán lelkesedés? Ezt nem tudjuk, nem mérték eddig, de érdeklődés van. Csapó Benő és munkatársai Szegeden és környékén évek óta mérik a gyerekek érdeklődését. Az első adat, hogy a gyerekek érdeklődése magas. Érdeklődnek a gyerekeket a világ és az ember minden ügye.

Az érdekesség az, hogy ha a gyerekek ezzel a viszonylag magas érdeklődési szinttel belépnek az iskolába, az érdeklődés csökken, zuhan és eltűnik. Tapasztalataim szerint 10-12 éves korig, ha új tanár vagy új tantárgy jön, megemelkedik. Azután megint csökken, zuhan és eltűnik. Vagyis valami nem stimmel a tankönyvekkel, tanmenetekkel, a helyi tantervekkel.

Általában nem a tanárokkal - néha a tanárokkal sem - de sokszor a tanárok is kiszolgáltatott szenvedői valaminek, egy rejtélyes ténynek, majd megpróbálom beszélni róla... Mindenesetre úgy tűnik, hogy a mai magyar iskola jelentős része, de nem az egész közoktatási rendszer - erről megint szeretnék valamit mondani - alapvetően letöri a gyerekek magukkal hozott érdeklődését, előkészíti a kudarcélményeket, a kudarcélményekben benne van a szorongás, a válaszként adott agresszió és egyebek.

Miért van mindez így? Azért, mert van egy különös inkompetencia, - ez épült be 60-80 év alatt az iskolarendszerbe, a régi eötvösi, Ferenc József-i elemi iskola például nem ilyen volt, sokkal kompetensebb volt.

Amit elfelejtettem mondani: semmiképp nem szeretnék beszélni többet fél óránál, és a következő félórát arra használjuk, hogy beszélgessünk, úgyhogy ne legyenek megrémülve, hogy egy óráig kell hallgatniuk engem!

Visszatérek a kérdésre. Mi az a furcsaság, ami az iskolába lépő gyerek első percétől kezdve olyan gyakorta kelt szorongást? Sőt esetleg már az óvodában is.

A legfrissebb vizsgálatok szerint a 6. életévüket betöltött gyerekek hét egész néhány százalékának a kézfeje van kész a háromujjas ceruzafogásra! Tehát hat éves és hét százalék! Mit jelent ez?

Tehát ez azt jelenti, hogy 93%-ának kézfeje nincs kész erre a ceruzafogásra! Miközben nem egy iskolában azt mondják elsőben, hogy „karácsonyra ír, olvas”. Miért kellene karácsonyra írni, olvasni? Azért időzök itt, hogy az iskolába lépés pillanatában bírjuk érzékelni azt, hogy hogyan készíti elő a magyar iskola a kudarcot, az énézésnek (az énkompetenciának) egy különös rongálását. - Én úgyis hülye vagyok! - Ezt nemegyszer halljuk a gyerekektől stb. Itt még hozzáfűzök valamit.

A Magyar Tudományos Akadémia kétszer publikálta, egyszer pedig egy másik kiadó Nemes Livia és munkatársainak azt a vizsgálatát, amelynek azt a címet adták, hogy Pszichoszomatikus tünetképződés kisiskolás korban.

Ebből most komprimáltan kiveszek egy adatrészt. Ez a következő: A lányok jobban teljesítenek az iskolában, jobban alkalmazkodnak az iskolai elvárásokhoz. Ezt úgyis tudjuk. Hallhatjuk a tanító nénit is, a lányok többnyire aranyosak, kedvesek, okosak, öröm velük dolgozni. A fiúk gonoszak, buták, agresszívak, kényszerűvést jelentenek... Miért? Erre ki fogok térni.

Nos. A lányok mindig egészségesebbek, mint a fiúk. Már születéskor több fiú hal meg, mint lány. (Azért a bölcs természet mindig kicsit több fiút gyárt...) Több fiú van a gyerekóráházakban, a pszichológusnál, a férfiak előbb halnak meg, mind tudjuk.

A gonosz kutatók megnézték, hogy az iskolába, amikor belépnek a gyerekek, a következő 3-4 évben mi lesz a helyzet. És az tűnt ki, hogy a lányok, akik mindig egészségesebbek, mint a fiúk, most, amikor sokkal jobban alkalmazkodnak az iskolához és sokkal jobb tanulók is, szignifikánsan betegek.

A mai iskolához való jó alkalmazkodás betegít.

Erre mondjuk, hogy a magyar iskola betegít. Természetesen nem mind.

Mi a betegségük formája?

A pszichoszomatikus tünetképződés. Fejfájás, szemkáprázás, szédülés, hasfájás, hányinger, hányás, szorulás, hasmenés stb. Kivizsgálják őket, testileg semmi bajuk, egyelőre, mert ha a pszichoszomatikus tünet sokáig áll fenn, akkor a testi betegség is előáll.

Ezzel fizetnek az iskolához való sokkal jobb alkalmazkodásért. Ugyanis ez az iskola ára: nemcsak a kézfejen nem veszi tudomásul, hogy testileg-lelkileg mire érett a gyerek és miről van szó, hanem számtalan más mozzanatban sem.

Még egyet mondanék. Még az iskolába lépő gyerek feje is viszonylag nagyobb, arányaiban nem annyira, mint 2-3 évvel azelőtt, de még nagy a felnőtt arányokhoz képest.

Mert felnőtt agyveleje van.

Az agy a legoxigénesebb szerv. Tüdőlebenyeinek felszíne egyötöde a felnőttének. Tehát oxigénnel akkor tudná jól ellátni az agyát, amint különböző orvosi könyvek is mondják, ha 4-5 órát rohangálna - és üvöltözne - a szabad levegőn.

Azaz ötször gyorsabban kellene keringenie a vérének, hogy elég oxigénhez jusson az agy. Egy példa: Ferike mászik előre a padok alatt. A tanító néni észreveszi. - Ferike! Jösz ki azonnal! -

Ferike kiugrik, és boldogan elmosolyodik, elvigyorogja magát. - Kisfiam, még vigyorogsz is? - Mi történt? Miért rosszalkodnak a fiúk? Maga a rosszalkodás növeli a pulzusszámot és a vérnyomást. Kicsit több oxigén jut az agyba. A leleplezés rettenetes pillanatában

felszökken az adrenalinszint, előnti az agyat az oxigén, és Ferike végre jól érzi magát, és boldog. Nem akar vigyorgni, de muszáj neki! Egyszerűen, mert most jó! Eddig szörnyű volt.

Vagy még egy példa, hogy 45 perc egy óra. Ennyit kell a kis elsősnek ülnie négyszer, ötször egy nap. Miért? Mi az, hogy 45 perc? Ilyen egység nincs. Az elsős figyelmének terjedelme 12-17-22 stb. perc. Jó, ha a zseniális tanító néni - aki még mindig sokkal jobb, mint a felső tagozatos vagy netán középiskolai tanár, sokkal jobban figyel a gyerekekre - tudja, hogy ezt így nem lehet.

Váltogatni kell a tevékenységeket. De mégis ez az egység, a 45 perc semmiképp nem jön ki.

Magyarországon van egy kezdeményezés: az óvoda-iskola vagy iskola-óvoda. Ott ezek szeretnek kiköltözni az iskola épületéből, hogy ne hallatszódjon a csengő. Nem kell csengő. Egyik nap úgy van, hogy: gyerekek, ma nem megy, front van, és tizenhét perc után: kabátot fel, kimegyünk hógolyózni!

A másik nap meséltem, a gyerekek végighallgatták - a legfejlesztőbb és leginkább gondolatot ébresztő tevékenység elsőben a mese, nem a tanulás -, és utána eljátszottuk a mesét. 75 perc telt el, és pisilni se ment ki senki.

Tehát vagy 17 perc, vagy 75 perc, de nem 45 egymás után négyszer, ötször, hatszor! Egyszerűen semmilyen értelemben nincs tudomásul véve - testi-lelki értelemben -, hogy az iskolába gyerekek járnak. „Az iskola arra való, hogy leadjam a tananyagot, letanítsam.” Ez egy olyan szó magyarul, amit nem lehet lefordítani idegen nyelvre.

A letanítás. Erre való az iskola. Miért? Ez itt a kérdés. Hiszen a 60-as évek óta tudjuk, hogy a megtanult anyag 75 % -át az eminens is garantáltan elfelejti öt év alatt. Ha nem olyan, hogy minden nap használja. Viszonylag új vizsgálat: 20-30 közötti felnőttek mennyire emlékeznek használható módon a gimnazista tananyagból? 9%-ra!!!

Önöket is megkérdezném, mennyire emlékeznek a kémiából vagy esetleg a sinus, cosinus, tangens, cotangens tételeire? Azon kívül, hogy van valahol egy torony, és felemelem a gukkeremet, és szöget mérek, és abból ki lehetne számítani, hogy milyen magas lenne a torony, de hogy? - azt már nem tudom...

Szóval a dolog lényege, hogy a felejtés számára tanulunk irdatlan mennyiségű tananyagot. Rettenetesen unalmas módon. Magyarországon 11 tananyag-csökkentési kampány volt, mind a 11-ben nőtt a tananyag összmenyisége.

Mindig azt szokták mondani: nézd meg a 80-85 éves bácsikát! Mikor járt gimnáziumba, és mennyi mindenre emlékszik! Persze, miért? Mert sokkal kevesebbet tanult. Ugyanis a kevés, jól megválogatott információ orientál. Tájékoztat a világban, meg lehet jegyezni.

Az információöszön viszont dezorientál, érthetatlenné és unalmassá teszi a világot. Semmit nem közöl valójában.

Amire vissza akartam térni, az az, hogy a tanár lelkesültsége saját anyaga iránt szintén rendkívül érdekes. Még egy vizsgálat Amerikából, a 60-as évekből: nekik sok pénzük van, és drága vizsgálatokat is tudnak végezni, a 60-as évekből - nem mondom el az összes előzményt. Röviden annyit mondok, hogy a tanárok két nagy csoportját különítették el végül is. Az egyik csoport az érzelmileg involvált, jó tanár, úgy értem ezt, hogy egy irodalomtanár maga is költő, regényíró, amatőr színházat vezet stb., akit az jellemez, hogy 24 költőből és íróból, ami az éves anyag, három-ötöt tanít, mert azokat ő szereti, a többi „nézzétek meg a tankönyvben”! És a másik szintén jó tanár, aki mind a 24-et letanítja.

Még másképp is öltöznek, ez pulóverben jár, az inkább nyakkendőben és zakóban stb. Na most a következőt lehet látni. Megnézik az év végén a teljes tananyagra vetítve, hogy mi a gyerekek teljesítménye. Természetesen, akik mind a 24-et megtanulták a jó tanártól, azok a 24-es listát vizsgálva jó eredményt érnek el. Akik csak 3-5-öt tanultak, azok sokkal alacsonyabban állnak. Ez természetes.

Első meglepetés a nyár, a nagy szünet után. Ezeknek a gyerekeknek a tudása, akik mindent megtanultak, csökken. Jó, még ez is természetes.

Azoknak a gyerekeknek viszont, és itt az első érdekesség, akik kevesebbet tanultak, nőtt! Ősszel többet tudnak, mint a nyár eleji kikérdezéskor.

Még érdekesebb azonban, ha végigkísérjük a nyomon követéses vizsgálatban 17 éven át, hogy mi történik ezekkel a gyerekekkel nagy tömegben. És azt fogjuk látni, hogy a korrekt tanár gyerekeinek a tudása csökken, - nem egyes gyerekekről van szó, ez fontos -, a 3-5-öt letanító, de érzelmileg involvált tanár gyerekeinek a tudása nő! Pedig már rég nem tanítja őket!

Miért? Ugyanis: magnetizálta őket irodalomra, kémiára stb!

Vagyis ezekben a gyerekekben érdeklődés ébredt, húzták magukra a könyvből, tévéből, életből, világból az ide vonatkozó információkat, és tudtak vele orientálódni. Azaz az érzelmi érintettség, a tanárból fakadó érzelmi érintettség - az élmény! - sokkal fontosabb, mint egy adott anyagmennyiségnek a „leadása”.

Gyorsan ide egy Márai-idézetet! Nem. Még előbb: ugye a 90-es évek elején zárultak azok a vizsgálatok, amelyek rákérdeznek, hogy az életben való beválásban mi játssza a legnagyobb szerepet. Az iskolában megtanult anyag eminensek esetében is maximum 18 %-ban játszik szerepet. (Ezért nem korrelál az iskolai beválás az életben való beválással!)

Mi hát a fontos - és ezt most röviden foglalom össze. Az érzelmi intelligencia! Tehát még csak nem is az értelmi, hanem az érzelmi intelligencia, illetve az intelligenciák különböző formái.

Melyeket az iskola nem minősít, nem mér, nem foglalkozik velük. (Ezért mondja az a sok kutatás, hogy az iskolai beválás nem korrelál az életben való beválással.)

Az érzelmi intelligencia hogy fejlődik? Természetesen a család adta érzelmi biztonságból indul ki, aztán a szabad játékban, a mesehallgatásban stb. - és végül az iskolában: a művészetekben'.

Howard Gardner, a Harvard Egyetem professzora megkérdezi a kormányokat, akik tele akarják tömni az iskolai anyagot szóbeli tudással, miért teszik ezt, amikor a gyerekek elfelejtik ezt, és visszaszorítják a művészeteket, pedig a művészetek azok, amelyek a gyereket felkészítik az életre.

Érzelmi intelligencia? Mi az? Hogyan bírom ki önmagam, nem leszek magamtól depressziós. Ez nagyon nagy szó!

Kibírom a férjemet, a feleségemet, a gyerekeimet, a szüleimet, a munkatársaimat, a főnökömet, a beosztottaimat stb. Miért? Mert decentralálok.

Mérei tanár úr kedvenc szavával élve: vagyis kilépek abból, hogy „én vagyok a világ közepe”, - mert ez a „normális” életérzés egyébként -, és a másiktól veszem szemügyre önmagam és a világot; empátiám van! Beleélem magam!

Szóval - nem akarom részletezni most - ez kell az életben való beváláshoz és boldoguláshoz. Biztos sokan ismerik Dániel Goleman könyvét - kétszer is megjelent magyarul is - az érzelmi intelligenciáról. Megpróbálja összegezni az ide vonatkozó kutatásokat.

Művészetek az iskolában? Márai azt mondja, hogy a nyárspolgár azt hiszi, hogy a művészet művelődési anyag. A többé-kevésbé normális ember tudja, hogy a művészet élmény, amely felveri az életörömet!

Na most, iskoláinkban az a kevés megmaradt művészet, vajon művelődési anyag-e, amiből,felelnék" a gyerekek: szolfézsából, Beethoven életéből? - Ágikám, most már jól énekel az osztállyal, de kíváncsi vagyok, hogy egyedül is el tudod énekelni? - Nem tudja tisztán, hármás. - Űlj le, Ágikám, még gyakorolnod kell.

Tehát vajon úgy használjuk-e azt a kevés megmaradt művészetet, ahogy kell? Nem, nem úgy használjuk. Teljesen tévesen használjuk. Osztályozzuk stb. Ezek azok a tényezők, amik oda vezetnek, hogy a gyerekek érdeklődése, a gyerekek lelkesedése, a gyerekek magukkal hozott kíváncsisága elkezd apadni, az iskola számukra szorongatóvá és unalmassá válik.

Jegyre felelni szorongást kelt. Mekkora? Galvános bőrreflexszel és egyéb módokon lemérhető. Nagyot.

Azt pedig régen tudjuk mérésekből, hogy a szorongás visszafogja a teljesítményt. A magyar iskola egyik paradoxona, hogy úgy akar teljesítményt, hogy közben visszafogja azt az osztályzott feleltetéssel.

Ezek nagyjából azok a paradoxonok, amiket még megtoldok eggyel. Most már láttuk: az

érzelmi intelligencia nincs jelen.

De a cselekvéses sincs jelen. Nem tudjuk egész pontosan, mi az intelligencia, de elég jó tudjuk már mérni. (Veleszületett értő képesség), de a magyarra is sztemderdizált Wechslerrel, amivel a felnőtt az egész jó, a gyerek már számomra sokkal problematikusabb, de ez nem érdekes.

A lényeg az, hogy ez is, mint a többi nagy intelligenciavizsgálat, lényegében kétfelé osztja magát az értelmi intelligenciát is, cselekvéses, performációs részre és szóbeli, verbális részre. A nagy könyvek mind leírják, hogy gyerekkorban a normál intelligenciastruktúrában erősebb a performációs rész, azaz a cselekvéses.

Ez viszi magával a szóbeliség kifejlődését is. Természetesen az értelmiség gyerekei kisebb-nagyobb neuratizálódás árán nemegyszer verbalításban erősebbek. Ez egy specifikum, és nagyon jól jön a mai iskolában...

Öt faktorral mérik a verbalitást, öttel a cselekvéses készségeket, a cselekvéses értelmi intelligenciát. Azt lehet mondani, hogy - most nagyon tömörítve megint - a tíz faktorból a mai magyar iskola lényegében kettőt (!) osztályoz, egy lexikális memóriát (szóbeli reprodukciót) és egy matematikai készséget.

Mind a kettő a verbális területre esik. Azt lehet mondani, hogy nyolcat lényegében nem osztályoz. Ebből azt az ötöt, amik gyerekkorban fontosak, cselekvéses készségek, meg se érint.

Tehát ne csodálkozzunk, ha az életben való beválás nem korrelál az iskolai beválással.

Idáig szerettem volna eljutni, és most önöké a szó. A megfelelő technikai útmutatásokkal:

1. Rossz kérdés nincs, csak hülye válaszok vannak. Ezt az előadó adja.
2. Az elrugaskodott pszichológus szerint ami itt és most eszünkbe jut, a témánkhoz tartozik.

Akkor is, ha nem tudjuk hogyan... Tehát: bármit lehet mondani vagy kérdezni. És végül a harmadik. Ez fenyegetés. A pszichológusok akármeddig tudnak hallgatni; legalábbis nagyon sokáig; én fél kettőig hallgatni fogok, ha Önök nem szólalnak meg. És akkor egy különleges élményünk lesz, együtt fogunk hallgatni, ami szintén nagyon érdekes lehet, belső élményekhez vezethet.

Kérdés:

Azt szeretném kérdezni, hogy ezt a család hogyan tudja kivédeni? Ezt az egész folyamatot?

Vekerdy Tamás:

Abszolút fontos kérdés. Régen azt mondták, hogy ne legyen kettős nevelés. Úgy értették, hogy a család is ugyanazokat a hülyeségeket mondja és hazudja a gyerekeknek, amit az iskola. Sokan voltunk már akkor is pszichológusok, akik viszont azt mondtuk, ezt ne te-

gye, semmi esetre.

Sőt: intenzív kettős nevelést kérünk, a szülő legyen kongruens, vagyis önmagával azonos. Miért? Mondjam azt, hogy hülye a tanító néni?

Nem azt kell mondani, hogy hülye a tanító néni, de ha hozza a gyerek a beírást, hogy: „Szünetben szaladgált, megintem? - (nem viccelek, ilyen beírást olvastam), akkor nem azt mondom, (mert van ilyen apa), hogy: „Kisfiam már megint beírtak! Hányszor megmondtam neked... Takarodj a szobádba"! - stb. - és akkor utána azt mondom a feleségemnek, hogy „hülye ez a tanító néni”, amikor a gyerek jön ki pisilni és hallja, hogy én ezt mondtam... Ez nagyon rossz helyzet.

A szülő legyen kongruens, önmagával azonos. Nincs ennél fontosabb. Vagyis: Amit tényleg gondol és érez, azt kommunikálja a gyerekkel: Tényleg ezt írta be a tanító néni? Hát, szerintem rohangálni kell, erre való a szünet. Jó, hát majd beszélek vele.

A gyereknek azt kell érezni, hogy én minden körülmények között meg fogom védeni a külvilággal szemben.

Akkor is, ha nincs igaza a gyereknek, és akkor is, ha én se értek egyet azzal, amit csinált. Ezt külön rendezem vele. De a külvilággal szemben totális védelmet biztosítok.

Jó hazajönni, otthon marhaskodás van, dögönyözés, evés, jókedv. Nem: Mi volt az iskolában? Ezek a leghülyébb kérdések: Mi volt az óvodában, kisfiam?

- Nem emlékszem. - Nem emlékszel? - Keresztkérdés:

- Mi volt az ebéd? - Nem tudom. - Hülye a gyerekem, tényleg? - Nem akar erről beszélni, hát lenyomott 4-5-6 órát az óvodában! Elég, nem akar erről beszélni!

Normális körülmények között - ilyen volt az eötvösi magyar iskola - ami az iskolában történik, az a gyerek és az iskola dolga. Semmi közöm hozzá.

Kitűnő kollégám, Mihály Ottó, aki tanított gyógypedagógiai iskolában, normál iskolában, egyetemen, nevelésfilozófus -, vele történt meg, hogy beírták, hogy: „Petra nem figyelt. Kérem tudomásul venni”. Erre ő beírta, hogy: „Petra piszmogott a vacsorával. Kérem tudomásul venni”. Az egyiknek semmi köze a másikhoz. Teljes tévedés. A tévedés persze mélyen gyökerezik, az a kérdés, hogy mit akarok az iskolával, mi a célom.

Az-e a célom, hogy a gyereket olyanná tegyem, amit én kigondoltam? Ilyen a porosz iskola vagy ilyen volt, ma már nem ilyen. Tehát ilyen és ilyen alattvaló, hivatalnok, katona, pap stb. Hátul betöltöm a gyereket, elől kijön a méretre vágott alattvaló. Ilyen a kontinentális iskola.

Vagy az a célom: legyél az, aki vagy. És bontakoztassad ki az individualitásodat, amit én nem ismerhetek. „Sem utódja, sem boldog őse, / Sem rokona, sem ismerőse, / Nem vagyok senkinek / Nem vagyok senkinek. / Vagyok: mint minden ember: fenség, / Észak-fok, titok, idegenség / Lidérces messze fény, / Lidérces messze fény. / De, ó jaj, nem tudok így maradni, / Szeretném magam megmutatni / Hogy látva lássanak, / Hogy látva

lássanak."

Ugye ez a Szeretném ha szeretnének című Ady-kötet bevezető, cím nélküli bevezető verséből néhány sor. Tiszta gyerekállapot, nagyon mélyen fogalmazza meg.

Tehát hozom magam, a rejtélyest, ki szeretném bontakoztatni, meg akarom mutatni, és szeretném, ha szeretnének. Mert az a közeg az elfogadás, amiben ezt meg tudom valósítani.

Szóval mi a család feladata? A család feladata, hogy a gyereket mindenben támogassa, és meleg fészket biztosítson neki továbbra is. A család feladata, hogy ne higgye el az iskolának, hogy a gyerek hülye, hogy vele otthon kell gyakorolni, ma már ezt lehet, hogy hagyja, a gyerek „rossz tanuló” legyen.

Ugye ma már a gyerekek száma fogy. Ne tessék azt hinni, hogy ez egy magyar átok, ez egy marhaság, aki ezt gondolja... amikor az Erhard-féle Nyugat-Németországban kitört a gazdasági csoda, a gyerekszülések száma meredeken zuhant. Azóta is csökken. A fejlett államokban fogy a gyerekszám. A fejletlen államokban nő a gyerekszám.

Tessék választani! Fejlett állam szeretnék lenni, akkor fogyni fog, megjósolom, bár nem vagyok jós vagy fejletlen állam akarok lenni, akkor nőni fog.

Szóval ez csak egy közbevetés volt, hogy mennyi marhaságot gondolunk és mondunk. Lényeg az, hogy csökken a gyerekszám, ezért az a fenyegetés, hogy nem fogják a gyereket felvenni, már rég nem érdekes.

Öt éve nézzük a magyar középiskolákat, és azt látjuk, hogy híres, szigorú iskolák fenntartják szigorú felvételi rendszerüket, hogy a félrevezetett szülők odahozzák a gyereket, és mindenkit felvesznek.

Mert nincs elég gyerek!

Mert különben el kellene küldeni tanárokat. ..

Húszezerrel több hely volt az egyetemeken idén, mint ahány hatéves gyerek beiratkozott első osztályba.

Ott nő a felvételi lehetőség, itt egyre csökken a gyerekszám. .. Egyébként:, hogyha egy országban tanszabadság van, és az alkotmány ezt leírja, ez azt jelenti hogy mindenkit, aki egy előző fokozatot elvégzett színéléséggel akár, fel kell venni a következő fokozatra.

Nem lehet mérlegelni, nincsenek kvóták, numerus claususok. Befejezte, felveszik. A '68-as diáklázadások háttérében ez is ott volt. Elég ségesen leérettségizett. Franciaországban beiratkozhatott a Sorbonne-ra. És nem értek be a laboratóriumokba és egyéb helyekre.

Ezekről tudnunk kell, ez az egyik.

A másik: még két dolog a szülőről. A családról.

Ugye, Anyuka, Ferikének nagyon nehezen megy az „m” betű. Tessék vele gyakorolni! - Hazaviszem Ferikét, kavarom a rántást, szórom a szennyest a mosógépbe, harmadik fejemmel hátrafordulok, és azt mondom: Ferikém! Még két ilyen „m” betű, és az egész oldalt ki fogom tépni! - Most ez a legrosszabb, amit tehetek. Nem kéne ezzel otthon törődnöm.

Ha ő kér segítséget, segítek.

Mi a normális szülői korrepetálás lefutásának görbéje?

Minden szülő a saját gyerekének a legrosszabb korrepetitora.

Az első három perc: úristen, a gyerek butább, mint gondoltam!

A második három perc: a gyerek nemcsak buta, jellemtelen is! - Zsófikám! Mit csinálsz, mialatt én a lelkemet teszem ki a matematikafeladatod miatt? - Én semmit apa, figyelek! - Figyelsz? Még hazudsz is? Hát nem a kenyérgalacsint gyurbikálsz az asztal alatt, hogy majd megőrülök bele? - stb.

A harmadik három perc: hát ez a gyerek engem nem szeret! Ezt eddig nem vettem észre...

És a tizedik percben üvöltök, a gyerek sír.

Tehát ez a normális szülői korrepetálás lefutási görbéje, jó gyerek, jó szülő és jó kapcsolat esetén.

Erre vigyázzunk!

És akkor még egy szülői intés vagy hogyan mondjam: * Fél kilenc. A kisfiam egy tollal a kezében ül a füzet fölött: Mit csinálsz Tomikám? - Semmit. - Semmit? -Én ezt nem tudom megírni! - Mit nem tudsz megírni?
- Egy napom! Egy napom! Én ezt nem tudom megírni!
- A gyerek hiszterizált állapotban van. - Jó, akkor hagyd abba, gyere ki a konyhába, igyál egy kis vizet, hámozok neked almát, mint régen, eszünk egy kis almát, most gyere vissza... Ez most egy titok, amit mondok, négy szemközt! - Ül le kisfiam, és figyelj! Diktálok! „Reggel felébredtem. A redőnyrések között besütött a nap. Gyorsan lecsaptam a vekkert, mert utálok, hogy arra ébredek...” stb. - Lediktálom, és megkapom rá másnap a jól megérdemelt hármast. Meghallgatom a nagyszülőktől, hogy: - A gyerekből sose lesz ember, ugyanolyan lustává teszed, mint te vagy! Lustáságodban diktálsz le neki, egy örök életre tönkretetted, ezzel mankót adtál, mindig mankóra fog szorulni!

Ezt is mind meghallgatom, s legközelebb újra lediktálom.

S aztán újra lediktálom.

S nem telik el 3-6 hét vagy három hónap esetleg, Tomika az iskolában ötös dolgozatot;

ír, ahol én nem vagyok ott!

Hogyhogy?

Mert nem hülye.

Tehát rájött, hogy én ezt hogy csinálom. Odaképelem magam az ágyba stb., és leírom, amik egymás után következnek. De ő jobban tudja, mit szeretne a tanító néni, tehát ő felülír engem, én maximum négyest értem el eddigi dolgozataimmal, de gyakoribb volt a hármas, de ő ötöst ír.

Miért mondom ezt?

Mert azt gondolom, hogy ezt kell tenni. Semmiképp, hogy: Kisfiam, igen, hát akkor miért mentél fél háromkor biciklizni? Most addig ülsz itt, amíg meg nem írod!

Én erről nagyon lebeszelnék mindenkit, és az előző módszert ajánlanám.

Tehát úgy gondolom, hogy a szülő egy mentsvár. Egy boldogító otthon, és ezt biztosítja - és a gyerek érzi anélkül, hogy a szülő sokat mondaná, hogy mit gondol az iskoláról. És ha a szülő már látja, a gyerek nagyon sápadt vagy zöld, akkor azt mondja, hogy:
- Nem akarsz itthon maradni egy kicsit? A gyerek: Jaj igen! - És másnap nem megy vagy két napig nem megy. Vagy három napig nem megy, ha az iskolában ezt én igazolhatom. Ha nem: igyekszem olyan jóban lenni a háziorvossal, hogy ezt megérti, hogy a gyerek egészségét szolgálja, ha itthon lesz kicsit.. És az utolsó nap délután együtt megyünk moziba, akkor már nem veszélyes, mert akkor másnap már úgyis megy, nem baj, ha lát valaki minket...

Semmiképp nem biztatom a gyereket akár ilyenkor, akár betegség esetén: Hívd fel Marikát, kérdezd meg, hogy mi volt, és üljünk le, pótoljunk!

Szörnyű dolgot mondok: Nem kell pótolni! Ha ezt kipróbálják, észre fogják venni, hogy nem igaz, hogy a gyerek bármiből kimarad, ha két hétig hiányzik.

Nem. Valahogy rejtélyes módon be fogja hozni,- vagy nem is kell, amivel a két hét alatt szenvedtek.

Ezek mind-mind babonák. Jó, ennyit a szülőkről. Nem fogok mindig ilyen hosszan válaszolni, csak ez egy rendkívül lényeges kérdés volt.

Kérdés:

A húgom 14 éves lesz idén. Hetedikes. Most iskolát váltott, de ő ezt örömmel tette. És időszakonként a gyerek kimerül, elájul. Először vittük a kórházba, infúziót kapott, mondván, hogy kiszáradt, aztán egyszer csak elkezdtünk rájönni, hogy ezek az ájulások akkor jönnek elő, amikor elkezdődik az őszi szünet vagy péntek este. A gyerek elájul.

Elkezdünk rájönni arra, hogy valami oknál fogva szorong. Sose volt beszédes fajta, ő úgy érezte, hogy elég ügyes, hogy megoldja a problémáit. Nem volt most elég ügyes. Ugyanis a tanárai most azt mondják, nemcsak neki, hanem az egész osztálynak, hogy „ti hülyék vagytok, ti nem lesztek jók semmire, titeket nem fognak felvenni még egy szakmunkásképzőbe se”.

Az én húgom egy okos, érdeklődő gyerek. És ő ebbe kikészült. Tegnap volt másodszorra gyerekpszichológusnál. Most Ön mondta a család szerepét. Én már felnőttem, én már talán tudok ítélni, helyeslem a szüleim nevelési módszereit.

Ők mindig ezt csinálták velünk. Soha nem volt olyan, hogy miért kaptál egyest, miért kaptál beírást, mindig megadták a lehetőségét annak, ha kimerültek vagyunk, otthon maradhattunk. Az én húgom most azt mondta a szüleinknek: - De ti miért voltatok velem ilyen engedékenyek? Miért nem zavartatok a szobámba, miért nem kaptam szobafogságot, amikor azt mondtam, hogy fáradt vagyok, nem szeretnék iskolába menni, ti azt mondtátok, maradjak itthon, miért mondtátok ezt?

- Ilyenkor mit mondhat a szülő vagy mint mondhat a testvér?

Vekerdy Tamás:

Jó példa. Mit válaszolhat a szülő a kérdésre?

Például:

- Először is azért mondtuk, hogy ne ájulj el ilyen sűrűn. - Vagy valami ilyesmit. Mert: tévedés ez, amit az iskola szuggerál.

Bár most váltott iskolát, én ebből az iskolából is nagyon hamar elhoznám, ha az én gyerekem lenne.

Ez az ájulás nem is tudom, melyik irányzathoz kösssem magam, mondjuk Szondi Lipótra gondolok, paroxizmális tünet, egy kicsit hasonló a migrénhez, epilepsziához, dührohamhoz. Csak ez nem kifele jön, mint a dühroham, hanem befele megy. Nem szeretnék távdiagnózist felállítani, de mindenképpen valamennyi düh, agresszió, szorongás kumulálódik, és utána kicsapja a biztosítékot.

Azt gondolom, hogy ez a migrénnel is így van. És a gyereknél mindig pénteken jön vagy a karácsonyi szünet elején jön, tehát nem aközben, amikor teljesítek, teljesítem a lehetetlen elvárásokat és hajtom magam, hanem amikor itt van a kiengedés pillanata, akkor jön. Ez jellegzetes...

Most, hogy a húgának a szemrehányására még mit is kell válaszolni?

Én azt válaszolnám, hogy: - Én szerintem jól tettük. Egyébként ez most már egyre inkább a te dolgod, de szerintem gyere el ebből az iskolából... Mert az nem igaz, hogy te hülye vagy... - Egyébként is egy gyerek mihez képest hülye? A tananyaghoz képest? A tanárhoz képest? Magához képest? Mihez? Ilyen nincs egy normális iskolában.

Van egy kitűnő fizikus, neve E. Szabó László. Ő a Magyar Tudományos Akadémia Fizikai Kutató Intézetének kutatója, jelenleg úgy tudom, Amerikában van vendég professzorként. És tanított az ELTE Fizika Tanszékén. Szenvedélyes pedagógus, és húsz éven át tanított gimnazistákat, sőt kisebbeket is. És írt egy tanulmányt a magyar iskoláról. Nagyszerű lenne, ha mindenki látná. Az Élet és Irodalom három éve két teljes oldalon közölte ebből.

(Cikk helye: <http://mnytud.arts.klte.hu/tananyag/eszabo-hiba.htm>)

Azt írja, és nagy tapasztalata van külföldi iskolákból is, hogy a magyar iskola beszámoltatási dühben, számonkérési dühben szenved.

És ennek semmi értelme sincs. A jól elmondott anyagot, mint az előbb hallottuk, el fogom felejtani.

A magyar iskola arra kíváncsi, mit nem tud a gyerek.

Az északi iskola, az angolszász iskola, - ami „barbár”, „bunkó” stb. - arra kíváncsi, hogy mit tud a gyerek. Miben jó a gyerek. És abban fejleszti...

És a többiből fejlődik magától, és nem pirít rá, és nem mondja, hogy ez se megy neked, az se megy. Nem törődik azzal, ami neki nem megy, miközben ő azt csinálja velünk együtt. De ami megy, azt nagyon honorálja...

Alapvető probléma van itt... Én elmenekíteném innen a húgát. Megérteném ugyanakkor, hogy ezt mondja, mert sikerült ezt a szuggesztíót beleültetni, hogy vele valami nem stimmel.

Egyébként ez a legveszélyesebb, mikor az én-kompetencia érzés sérül.

Gondolom, azt ugye tudják, hogy a mai magyar iskolának elvileg már az a célkitűzése, hogy ne tananyagot tanítson, hanem hogy kompetenciát fejlesszen. Nincs olyan iskola, amiben ne volna tananyag, csak az a kérdés, hogy mire használom. Arra használom, hogy fejlesszem rajta a kompetenciát, vagy arra használom, hogy „ezt kell megjegyezni.”

Hogy kicsit érthetőbb legyen, mondok erre egy példát. Magyar iskolából. Pesthidegkút, Lányi Marietták iskolája, Gyermek Ház, egy önkormányzati, de alternatív iskola. Itt nincs súgás, és nincs puskázás. Hogyhogy? Nincs fegyelmezés se. Fantasztikus élmény elmenni oda látogatóba, mindenkinek melegen ajánlom. Miért?

Hát azért, mert kooperatív tanulás van.

Nem a tanár áll kint és kopog a táblán: - ide figyelj kisfiam, mert soha nem fogod megjegyezni Afrika éghajlatát. Hanem itt van négy gyerek, ott van három gyerek, itt van öt gyerek, egymást választják. És feladataik vannak. Afrika állatai, Afrika növényei, Afrika éghajlata, Afrika vizei. És ezen dolgoznak. És beszélgetnek róla. Ez a közös munka: ki mit tud?

De nemcsak egymással beszélnek, elmennek az asztaluktól a másik gyerekhez, aki más témán dolgozik, de nagyon szereti az állatokat: És te mit tudsz erről? Kifaggatják.

Tehát nemhogy „nincs súgás”, ellenkezőleg, meg kell mondani, amit valaki tud, hogy mindenkinek a hasznára váljon.

Azonkívül odamennek a falhoz, ahol a könyvek vannak. És előszedik a könyveket, és keresik, hogy találnak-e benne valamit Afrika állatairól, növényeiről, éghajlatáról... Majd amikor ezt kimerítették, elkérik Mariettától a könyvtár kulcsát, mert azt viszont megtanulták, hogyan kell a könyvtárban keresni. Bemennek a könyvtárba, és keresik a témájukhoz illő könyvet. Kihozzák - azt is tudják, hogy tegyék vissza a kivett könyvet -, és beledolgozzák az anyagukba.

Majd jönnek a beszámolók. Kijelölnek maguk közül valakit, aki előadja az osztálynak az összeszedett, rendezett anyagot... Tehát nemhogy: nincs puskázás! Puskázni kell, ha ezt puskázásnak nevezem.

Ezek a gyerekek is el fogják felejtetni Afrikai állatait, növényeit, éghajlatát vagy legalábbis a 43 állatból, amit összeszedtek biztos 7-8 marad csak meg. Tehát „ugyanúgy” elfelejtik - nem ugyanúgy! -, de nem is ez a lényeg.

Az a lényeg, hogy valami olyat tanultak, amit viszont soha nem fognak elfelejtteni. Hogyan kell valamit feldolgozni, megcsinálni, utánanézni, együttműködni, kooperálni a másikkal. Mi ennek a módja? Ezt tanulták meg! És ez egy döntő különbség a többi iskolához képest! Itt is van tananyag, de arra szolgál a tananyag, hogy maradandó képességet és készséget fejlesszenek ki.

Az új érettségi már egyébként ezeket a készségeket, képességeket kéri és méri. Idővel át fogja formálni a magyar közoktatást. Nem lesz értelme az ilyen mondásoknak: - Kisfiam, nem figyelsz IV. Bélára! Ez érettségi tétel! - IV. Béla így nem érettségi tétel!

Jó, szóval ezt akartam még ehhez hozzáfűzni. Megint hosszú voltam, elnézést.

Kérdés:

Azt szeretném kérdezni, hogy mindezek ellenére a szabálykövetést, ezt meg kell tanulni, mert azt gondolom, hogy ez is társadalmi követelmény, így hát meg kell tanulni. Ezt tanulják?

Vekerdy Tamás:

Vannak sajnos olyan apák, örülök, hogy ezt elkerültem, számtalan hibát követtem el, de ezt talán nem, akiknek az a mániája, hogy „szépen kell enni”. És ezzel teszik tönkre a

családi étkezések ritka alkalmait. A gyerek - ezt megjósolom - általában rondán fog enni-otthon.

Hogyha 13-14 éves lesz, és elmegy a nagynénihez, hazajön:

- Jaj, csodálatos volt a ti Marcikátok! És mondtam is Csillának, hogy látod, Marcika milyen szépen tud enni!

- Hallgatom. - Mi? Szépen tud enni? - És nézem árgus szemmel, hogy most itthon mi van.

Ugyanolyan rondán eszik.

Tehát azt már tudja - hogyha én és a feleségem szépen eszünk! -, ezt már ő tudja, hogy hogyan kell, és elmegy és produkálja magát. Nekem nem.

A szabálykövetés nem úgy van, hogy „szabálykövetővé tanítom a gyereket”.

A gyerek utánoz, az együttélés nevel - és ez rögtön nem látszik.

De a gyerek felfogja az én érzelmi áramlásomat is, képzetáramlásomat, arra inklinál, reagál, nem pedig arra, amit „mondok”.

És úgy van ez a tanároknál is. - Kisfiam, állj egyenesen, hogy állsz ne úgy állj, vedd ki a zsebedből a kezéd... Vagy: Tartsd be. a házirendet! - Aki már csinálta, tudja, borzasztó kényszerűség egy iskolai házirendet megírni, ott lóg, senki nem tartja be, és senki nem tudja, mi van a házirendben...

Az Alternatív Közgazdasági Gimnázium, mint magáról fenn hirdeti, „törvénytelenül”, nem csinál házirendet. Nincs házirend. De együtt keli élni valahogy. Ki kell alakítani. Nem a házirenddel. Hanem a folytonos együttéléssel, csiszolással. Például nincs házirend az Alternatív Közgazdasági Gimnáziumban, de van csibe.

Mi az a csibe? Az, hogy minden 8-10-12 gyereknek van egy patrónusa. Nem osztályfőnöke, mint harmincnek, nem, hanem patrónusa. Akivel minden szerdán vagy hétfőn két órát eltöltenek. És mindent megbeszélnek. Ez egy teljesen más dolog.

Kisiskolai rendszer van, lakás - iskola. Le van választva minden évfolyamnak egy rész. Ott vannak az őket tanító tanárok. Ott van a fürdőszoba, a vécé, az osztályterem... Szőnyegpadló van, hogy le lehessen ülni a földre vagy le lehessen feküdni; akik fekszenek a szünetben azokon átlépnek a tanárok, nem mondják, hogy: - Állj fel kisfiam! - Teljesen más módon folyik a dolog. Ez az iskola jól működik!

Az iskolának a vezetője, Horn Györgyi egy nagy konferencián arra a kérdésre, hogy mi az iskola legfőbb célkitűzése, azt mondta: - Az, hogy ne ártson! - Természetesen ilyen iskola nincs. Akkor legalább minél kevesebbet ártson!

Ez egy helyes célkitűzés szerintem. A szabálykövetés: Kantot idézem: „minden ember teljesen szabad addig a pontig, amíg a másik ember ugyanilyen teljes szabadságát nem sérti”.

Ez már egy nagyon erős korlátozás. Ilyen értelemben ezekre a dolgokra természetesen az Alternatív Közgazdasági Gimnázium is törekszik. Nem hiszi, hogy egy házirenddel vagy bármilyen külsődleges dologgal fogja elérni.

Arra törekszik, amit József Attila úgy mond, hogy: „Az én vezérem a bensőmből vezérel”. Ezt a belső vezérlést igyekszik kialakítani.

A szabálykövetésre tehát a környezet azzal nevel, amilyen ő, nem azzal, amit mond! A szabálykövetés akkor hatékony és építő, ha belülről fakad...

Kérdés:

Ön szerint a Waldorf-pedagógiának vannak-e árnyoldalai?

Vekerdy Tamás:

Feltétlenül, - Mondom a Waldorf-pedagógia elkötelezett híveként és olyan szülőként, aki a két kisebb gyereket, mivel már nekik volt Waldorf-iskola, oda járatta.

A Waldorf-iskolákat is emberek csinálják, és mindenféle lehet közöttük. Nem a pedagógiai rendszer a problematikus, hanem az alkalmazása.

Azok az árnyoldalai nincsenek meg, amit gondolnak, „kevesebbet tanul a gyerek”, „hogyan fog beilleszkedni, az élet nem alternatív, akkor az iskola hogyan lehet az?” ...

Ez mind nem igaz. Ezt tudjuk az elmúlt 85 év mérései alapján. Ez mind nem igaz. Az igaz, hogy a Waldorf-iskolában is van olyan tanár, aki ugyanolyan tanár, mintha nem a Waldorf-iskolában tanítana, például... Ami rossz ebben az értelemben.

Waldorf-szívem elszorul, amikor azt látom, hogy Lányi Marietta osztályában, ahol természetesen ugyanúgy van reggeli beszélgetés, mint minden alternatív iskolában, a gyerekek rohanva mennek oda a sarokba, ahol kiszuperált tornamatracok vannak, és nyüzsgöve beszélgetnek akkor is, ha a tanárnő még nincs bent.

És aztán is nagyon intenzíven hevesen, néha egymás szavába vágva, még csak harmadikosok, beszélgetnek.

És látom ugyanezt a Waldorf-iskolában, nagyon fegyelmezetten ülnek körbe a gyerekek, reggeli beszélgetés, egy követ adnak körbe. Akinél a kő van, az beszélhet. Ilyen szeniális ötlet. Ezért a gyerekek egy jelentős része undorral azt mondja: -Passz! - és továbbadja a követ. Szörnyű!

Szeretném, ha a Waldorf-iskolában is úgy zsibonganának a gyerekek, mint Lányi Mariettánál. És ezt még hosszan folytathatnám.

Lányi Mariettánál például a differenciálás, integrálás fontos téma... Amiről most nem beszéltünk, talán majd jövőre...

Hogyan differenciálnak?

Úgy differenciálnak, hogy ti, gyengébbek ajtó felől, közepesek középen, ablaknál a zseniálisak?

Nem! Lányi Marietta három feladatot ír fel a táblára, minden gyereknek van egy mágneses névjegye. Megnézi a három feladatot, és a mellé teszi, amelyiket meg akarja oldani.

A gyerekek differenciálják önmagukat, nem a tanár differenciálja a gyerekeket! –

Szóval a Waldorf-pedagógiának, amely zseniálisan született meg 1919-ben, van mit tanulnia a mai alternatívoktól, akik rengeteget tanultak a Waldorf-csapattól. (Ezt ők maguk is mondják.)

Nagyszerű, hogy ilyen aktívak voltak! Köszönöm szépen..